

BRATR A SESTRA

U LESA STÁLA CHALOUPKA A TAM BYDLEL DRVOŠTĚP se ženou a dvěma dětmi, děvčetem a chlapcem. Ta žena byla jejich macecha; matka jim byla před nedávným časem umřela a otec si vzal druhou ženu, o které se pravilo, že je čarodějnice a že i drvoštěpu učarovala. Pro děti to byl alespoň tuze nešťastný den, když novou matku dostaly; to nebyla ta dobrotivá matička, která pro ně hospodařila, za ně pracovala, je ošetřovala a k dobrému chovala. To byla zlá macecha.

Od rána do večera musely pracovat, seč síly nebyly, k jídlu měly málo a večer chodily spat jako kořata na holou pec! Nikdo se s nimi nemodlil, nikdo je na dobrou noc nepolíbil; nebylo tu drahé ruky, která vždy měkkou podušku pod hlavami natřásla. Otec byl celý den v práci, a jestli si mu děti někdy požalovaly, byly tím více od macechy bity. Mlčely tedy, těšily se spolu, a když si k spaní ulehly, poplakaly a modlily se, by je matka brzy k sobě do nebe vzala.

Tu prosbu matka vyslyšet nemohla, ale na její přímělu byly děti silné a krásné, ač bez ustání pracovat musely, a to hnětlo macechu, neboť by je ráda byla ze světa sklidila. Když již hezky odrostly, nutila muže, aby je poslal na službu, ale tomu on přivolit nechtěl, an prý nebožce přislíbil, že je bude mít do zaopatření u sebe. Macecha vidouc, že nic nesvede, obrátila kolečka, a teprv zkusily ubohé děti, jak zlá je a co umí. Bylo to za parného odpoledne, když jim macecha poručila, aby vzaly džbánky, šly do luční studně pro vodu a hodně čerstvou ji přinesly.

„Ale, maminko,“ řekl Jeníček, „to je dobře půl hodiny cesty, jak přineseme tamodtud čerstvou vodu v takovém parnu? Chcete-li čerstvou, dojdu do lesní studánky.“

„Hleďme lenocha, bude se mu to zdát daleko; pospěšte, tak se brzy vrátíte. A neuděláte-li co poroučím, dostanete plat na záda.“ Tak se na ně macecha osopila. Honem vzala sestra bratrovu ruku a pospíchala s ním ze dveří.

„Skoro se mi sen vyjevil,“ povídá Pavlinka, když byli kousek za chalupou. „Mně se dnes v noci zdálo, že jsme seděli spolu na zelené louce a ty jsi usnul. Tu najednou zaslechnu hlas vedle sebe: Ochraň ho! a nebožka matka stojí vedle mne, ukazujíc na tebe; já se ohlédnu nazad a vidím velkého hada, který se okolo tebe otáčí. Než jsem však na tebe zkríknuť mohla, probudila jsem se. Snad se mi sen vyjevil, že jsem tě ochránila od ran; kdybysi jen nikdy maceše neodpovídal, ušel bys mnohé ráně.“

„Kdybych to mohl přes srdce přenést, nechat se týrat a nemuknout. Ale s tvým snem mi napadlo, že i já dnes v noci o naší nebožce matce snil. Bylo mi, jako bych stál u studánky a chtěl pít, tu stojí máti u mne a bere mi džbáněk od úst, hrozíc mi prstem, dále však nevím nic.“

„Já mám strach, aby se ti dnes přece ještě něco zlého nepřihodilo, bratříčku.“

„Jen se neboj, co by se mně mohlo stát, leda že bych od macechy trochu ran dostal.“

S tou řečí došli na louku, kde byla studánka. „Pavlinko, pohleď pak, jaká to čistá voda a jak studená; já se nemohu udržet, musím jí okusit,“ řekl Jeník.

„Bratře, prosím tě, nepí, já myslím neustále na nebožku matku, a ač žízeň dost velkou mám, přece se nechci z té studánky napít, zdrž se také, Jeníčku, poslechni,“ prosila sestra a brala mu džbáněk od úst.

„Otec říká, sen že je blud, na ten že se věřit nemá. Co by se mi z té vody mohlo stát? Jen mne nech napít, vždyť mám ústa jako pec,“ tak vzdoroval neposlušný bratr, uhnul se, položil džbáněk k ústům a vody se napil. To okamžení byl v beránka proměněn.

Pavlinka se vrhla k němu do trávy, plakala a objímala nešťastného bratříčka, který smutně na ni se díval. „Ó že jsi mne neposlechl, že jsi nedal na varování nebožky matky, která jistě předvídala, co nám bezbožná macecha chystá. Copak nyní s tebou, můj nebohý bratříčku, počnu?“ bědovala tiše Pavlinka. Ve svém zármutku si ani nevšimla, že stojí za ní mladý muž, který jda cestou, u hořekujícího děvčete se zastavil. „Co pláčeš, děvče, kdo ti ublížil?“

„Milý pane,“ odpověděla Pavlinka po krátkém rozmýšlení, „já pásala dvě ovce, jedna mi však zaběhla do lesa a více není k nalezení, tuhleta mi zůstala. Mám tuze zlou macechu, ta by mne, kdybych přišla domů bez ovce, jistě zabila, a proto se bojím zpátky se vrátit, ale kam jít, také nevím.“

„Když nevíš, kam se obrátit, a domů jít nechceš, pojď tedy se mnou,“ navrhl jí mladý muž.

„Půjdu s vámi, ale dřívě mi povězte, kdo jste, kam mne chcete vést?“

„Já jsem zeman, jmenuju se Štěpán a mám asi hodinu odtud pěkný dům, chceš-li, pojď, u mne se ti nic nestane a budeš se dobře míti.“

Pavlinka se podívala na bratra, a když ten hlavou pokynul, vstala a řekla Štěpánovi, že s ním půjde do jeho domu. Štěpán byl rád, vzal děvče za ruku a rychlým krokem spěchali dále, beránek vždy Pavlince po boku. Štěpán málo mluvil; neustále pokukoval na svoji spolucestovnici, jako by jí měl z tváře prorokovat. Než přišli k jeho domu, byl v umění hádačském tak daleko dospěl, že mohl Pavlinku ubezpečit, jen na její vůli že bude záležet státi se zemanou. Služebníci, vidouce pána svého přicházet, byli hotovi jeho rozkazy vyplniti, ale jak se podivili, když poroučel, aby se pro pastýřku ten nejpěknější pokoj uchystal.

„Toho beránka dáme do ovčína, pane?“ ptal se jeden z nich.

„Ne, ne pane,“ skočila do řeči Pavlinka, „nedávejte mne do pěkného pokoje, raději někde do koutka, abych toho beránka u sebe mítí směla; nemůžete-li mi to dovolit, musím odtud odejít.“

„Ty odejít nesmíš, ani do komůrky tě nedám,“ řekl Štěpán, „jdi do pokoje, který je pro tebe uchystán, a vezmi si beránka s sebou.“

Pavlinka poděkovala vlídnému hostiteli a šla za služebním, který ji vedl do pokoje velmi pěkného.

„Milý bratříčku,“ šeptala Pavlinka, když byli spolu sami, „tady je jako v nebi, do smrti bych tu chtěla zůstat. A což je ten pan Štěpán vlídný a hodný pán; já mám jen strach, aby nás tu macecha nevylídila.“

„Já zase mám starost jen o tebe, sestřičko,“ řekl Jeníček, „mně se již nemůže nic stát, na mně si vylila již zlost ta dračice. Co řekne náš tatíček, až nás doma nenalezne, on nás přece miloval a bude pro nás želet,“ vzdychl ubohý beránek a plakal.

„Plakat ovšem bude, ale snad nás přece raději v širém světě ví, kamž se jistě domnívá, že jsme utekli, než doma u macechy. Nebuď truchlivý, Jeníčku, snad se Bůh nad tebou smiluje a vysvobodí tě z tvé nynější postavy. Nyní buď tichý a žádnému se zde neprozrad, aby nás nedrželi za čarodějníky a odtud nás nevyhnali. A později bude snad možná někam dále utéci,“ pokojila Pavlinka svého bratra.

Kdyby to byl pan Štěpán slyšel, nebyl by spokojen býval, anť nemínil sličnou pastýřku více od sebe pustit; láska, tato čarodějně rostoucí květina, v jeho srdci kořeny své rozložila, vzrostla a každou hodinu v květ vypuknouti se hotovila. Avšak i v Pavlinčině srdci takové kvítko vzrůstalo, jenže ona sama jeho výkvět netušila. Kdyby jí nebylo bratrovo trápení ouzokost působilo, byla by žila jako v nebi; a přece jí začalo býti najednou teskno.

„Jeníčku, musíme zejtra odtud pryč, ať to je kamkoli, Bůh nás povede,“ řekla jednoho večera k bratrovi.

„A proč chceš odtud do světa, kde na nás neštěstí čeká, vždyť nás pan zeman nevyhání, ba naopak já vím, že tě má tuze rád,“ ptal se bratr.

„Já nevím proč, ale něco mi šeptá, že bych zde déle zůstat neměla, ač neráda odtud půjdu,“ šeptala Pavlinka a zakryla uslzené oči rukou.

„Tys divná, utíkat chceš, kde tě lidé milují.“ S těmi slovy ukládal se bratr na měkké lůžko, které mu sestra byla připravila. Ale Pavlinka dlouho usnout nemohla. Ucítila divotvornou moc kvítka a chtěla jí bláhová utéci.

Ráno se ustrojila, vzala beránka a šla k panu Štěpánovi poděkovat se za všechno dobrodiní, které jim byl prokázal, a s ním se rozloučit.

„Proč chceš ode mne odejít, Pavlinko?“ ptal se Štěpán a tvář jeho zbělela. „Nedostává se ti něčeho? Ublížil ti někdo? Stýská se ti? Pověz, proč mě chceš opustit?“

„Vy jste choval mne chudou pastýřku jako paní vám rovnou, nikdo mi zde neublížil, jakž by se mi stýskalo a na koho bych směla naříkat. Přece však odtud musím. Bůh vám zaplatíž steronásobně a uděl vám štěstí!“

„On mi je udělil, když mi poslal tebe, ale ty chceš sama, abych se stal nešťastným. Ó neodcházej ode mne, Pavlinko, zůstaň a sděl se mnou živobytí mé,“ prosil Štěpán, kloně se k uzardělé dívce. Tu magnetickou mocí dotknuty v obou srdcích dřímající poupata rozkvětly a v blahém chvění se k sobě naklonily. Pavlinka na cestu již nepomyslela a Štěpán byl šťasten. Za několik dní nato slavili svatbu, tiše, ale v rozkoši, jakouž čistá láska poskytuje.

Čím více Štěpán svou rozmilou ženku poznával, tím více ji ctil a miloval; i služebníci žehnali hodinu, kde pastýřka práh domu překročila, neboť jim byla paní milostnou a dobrotivou. Štěpán posud nevěděl, že je beránek zača-

rovaný bratr Pavlinčin, ale to nebylo tomu na ujmu; z lásky k dobré majetnici byl chován co nejzamilovanější mazlíček knížecího dvoru. V štěstí a blahu potopena, zapomněla Pavlinka na mstivou macechu, až ji opět sen z pokojné jistoty vyděsil.

Zdálo se jí totiž, že stojí v zahradě a před ní žena, držíc v koši překrásná jablka, kteréžto jí podává. Již je chce vzít, vidí u sebe bílý stín a slyší slova: „Střež se, dcero, budeš nešťastná jako bratr tvůj!“ I utrhne ruku, a vtom se probudí. Uleknutá povídá to ráno Jeníčkovi.

„Poslechni lépe varování matky, než já poslechl,“ napomínal ubohý beránek, vzdychna.

Mladá zemanka umínila si pilný pozor dávat na každého, kdo by do jejich domu vešel, od nikoho nic nepřijímat a zvláště žádné ovoce nejísti. Po několik dní svému předsevzetí věrně dostála a co ostrovid dům střežila, ale když nic neviděla, co by podezřelé bylo a sen ve skutek uvést mohlo, ulevila péči a brzy zase na sen zapomněla.

Jednoho dne prochází se s mužem svým po blízké stezičce, an tu žena k nim přichází, majíc na ruce košík a v něm jablka. Pavlinka, jak je spatřila, pocítila tuze velkou chuť po nich; i vyjevila svoje přání manželu, a ten rychle ženu k sobě zavolav, ptal se, jsou-li ty jablka na prodej.

„Nejsou,“ povídá žena, „chtěl jste bezpochyby, pane, pro vaši mladou paničku koupit? Nu já vidím, v jakém stavu je, a tu bývá hřích čeho odepřítí, proto vám to nejkrásnější ze všech daruji.“

Přítom sáhla do koše, vytáhla jedno krásné jablko a podávala je mladé paní, tu však náhle beránek, jenž byl za sestrou šel, vyskočil, jablko jí vyrazil a do země zašlapal. Žena začala dovádět a div že beránka nebila, i Štěpán se po prvé naň obořil; jediná Pavlinka byla ráda a v srdci bratrovi děkovala, že ji na sen upamatoval.

„Děkuju, milá ženo, za vaši ochotu,“ dobřila Pavlinka,

„myslete si, že jsem jablko snědla, a na toho beránka se nehněvejte. Je to zvíře přechytré, dobře si pamatovalo, jak mi oněhdy raděno bylo, abych nejedla nějaký čas ovoce, a nyní bych se byla dala zavést krásou jablek, kdyby mne byl můj beránek nevzpamatoval.“

„Jen si nemyslete, vzácná paní,“ řekla žena, „že by vám jedno jablko na zdraví uškodilo, a zvlášt takové, jako zde nesu, ty jsou pravý lík. Nemohu tomu nezdrožilému beránu zapomenout, že vás o to nejkrásnější připravil. Přece však tu ještě jedno tak ouhledné mám, a tu je máte.“

„Děkuji, milá ženo, nechci vás o ně oloupit a žádným způsobem je nepřijmu,“ odpírala Pavlinka, a jakkoli žena nutila, ba i Štěpán, přece jablko nepřijala a k domovu se obrátila. S jistotou domnívala se, že ta žena od macechy poslána byla k její zkáze, a nevýslovná ouzkost se jí zmocnila. Od té chvíle nevyšla krok ze stavení, ba ani muže nikam pustit nechtěla, aby se mu nic nestalo. Manžel se ale její bezdůvodné ouzkosti smál.

Za krátký čas nato porodila dítě zdravé a hezké jak Jezulátko a to záhy mráčky z její tváře rozplašilo. Mladý otec byl radostí opojen, že nevěděl, žije-li na nebi, anebo na zemi. I beránek sdílel všeobecnou radost, vesele po pokoji skákal a kudrnatou hlavu na hebkou podušku k dítěti kladl.

Již bylo všechno ovoce sčesáno, když vyšla Pavlinka po nejprv zase do zahrady. Smutno jí bylo, když viděla přírodu všeho šperku zbavenou, a byla by plakala s větrem, který kvílně přes holé strništata a skrze žluté stromy vál. Tu vidí mezi větvemi něco se červenat, koukne a podá si jablko jako granát, které snad na stromě po sběračích zůstalo. Nechtěla je sníst, ale než se do pokoje vrátila, dostala na ně tak veliké laskominy, že se nemohla zdržet a chutě je nakousla. Ó běda! že se nezdržela, že nevzpomněla na sen! Sotva jablko snědla, proměnila se v zlatou

kachnu a s bolestným vykřiknutím ze dvora a z domu ven vyletěla. Macecha jablko nalíkla a přece své pomsty dosáhla.

Když se Pavlinka dlouho ze zahrady nevracela, šel Štěpán pro ni; ale Pavlinku nebylo nalézt. Čím více hodiny ubíhaly, tím více přicházel na všechny strach, a zvláště beránka zlé tušení trápilo. Štěpán prohledal na hodinu cesty každý keř, všude se ptal, ale s nocí přišel bez Pavlinky domů celý zoufalý. V leknutí a zmatku nevzpomněl nikdo na dítě, a jen Jeníček ležel u kolíčky, kolíbal a plakal. Navzdor roztržitosti a strachu šla chasa do svých loží a brzy usnula.

Štěpán chodil po spacím pokoji, a kdykoliv na spící dítě pohledl, plakal. Bylo již k půlnoci a rozeslaní na všechny strany poslové se ještě nevraceli. Štěpán seděl v sesli; tu najednou jako by mu ruka mocí víčka sevřela, nemoha odolat, usnul.

Po nějaké chvílce slyší beránek lehounké tukaní na okno a jemný hlásek se ozývá: „Bratříčku, otevři!“

Jeníček znal ten hlas a s radostí skočil k oknu otevřít. Zlatá kachnička vletěla do pokoje a tam se v Pavlinku proměnila.

„Má dobrá sestřičko, tedy i ty jsi nešťastná jako já!“ zavzdychl beránek.

„Ó můj drahý bratře, ještě nešťastnější, neboť jsem více ztratila než ty,“ odpověděla sestra a sedla tiše ke kolébce. „Nyní však poslechni, co ti povím. Od té chvíle, co jsem ono osudné jablko snědla a v zlatou kachnu se proměnila, seděla jsem na blízkém stromě v naší zahradě mezi listím ukrytá. Srdce mi hořem a litostí div nepuklo, když jsem vaši žalost viděla. V soumraku přiletí malá vlaštovička, sedne vedle mne na větev a povídá: ‚Až bude půl noci, jdi a opatř své dítě.‘ – ‚Kterak je opatřím v té nynější podobě?‘ ptám se té podivné vlaštovičky. „Jen jdi, zatukej na okno, a až ti bude otevřeno, vleť do sednice a v tom okamžení se

v předešlou postavu proměníš. Déle než hodinu se však nesmíš zdržet, by nebylo s tebou zle, zejtra v poledne můžeš opět do svého pokoje, a tak vždy za dvanáct hodin.‘
„Ale jak, nebude-li mne můj muž chtít pustit z domu?“ ptám se jí. „Zlá čarodějnice, která tě zkazila a bratra tvého, nemůže bránit, abys tu hodinu u dítěte svého pobyla, ale muži tvému dovede zabránit, aby tě nevysvobodil, proto jej pohroužila v kouzelný sen.‘ „A jak by mne a bratra mého mohl Štěpán vysvobodit?“ zkoumala jsem na vlašťoviče a ona mi dále povídala: „Kdyby tebe a bratra tvého chtěl muž tvůj vysvobodit, muselo by se to stát ve třech dnech. Někdo by ho musel z kouzelného spánku probudit, by tě mohl u sebe zadržet. Jak by hodina vypršela a ty se z pokoje nevracela, přiletěl by velký černý orel a chtěl tě unést. Tu musí Štěpán střelit, ale tak, aby ho do pravého oka trefil, jinak by i s ním zle bylo. Jak ho střelí, spadne orel dolů; ty i tvůj bratr se jeho krví umejete a budete vysvobození. Poslechni mé rady, já jsem vaše matka!“ Po těch slovech vlašťovička zmizela.“

„Ó moje milovaná sestro, jak jsi mne potěšila!“ zvolal beránek. „Nyní se jen o to jedná, jak Štěpána probudíme.“

„Neměj starosti, bratříčku, snad se ve třech dnech, které nám k vysvobození zbývají, Bůh nad námi smiluje; naše dobrá máti se za nás přimluví.“

Tak napomínala slzíc dobrá sestra svého bratra a brala k prsům dítě, které se začalo již budit, by je ukojila a opatřila. Přála si, by ta hodina, kterou jí u něho býti popřáno bylo, dlouho, dlouho trvala, ale čas se nedá uplatit ani uprosit, ten nezrychlí krok při bolesti, ani jej nezastaví při radosti. Hodina utekla co nevidět. Pavlinka naposled své dítě pocelovala, políbala ústa spícího manžela, kterého ani tím vroucím objetím z kouzelného snu vzbudit nemohla, a rozžehnavši se s bratrem, oknem ven co zlatá kachnička ulítla.

Sotva beránek okno zavřel, přejel si Štěpán rukou přes oči, ohlídl se po pokoji, a když viděl jen beránka u kolébky a spící dítě, vzdychl zhluboka a zabědoval: „Ó že pak to byl jen sen, že tě nedržím v mém náručí, drahá Pavlinko, že mne nelíbáš, jako jsi to nyní ve snu činila!“

„To nebyl žádný sen, ona tě vskutku líbala a u tebe byla,“ ozval se hlas nedaleko Štěpána.

„Cí to hlas, kdo mluví zde?“ ptal se Štěpán celý užaslý a ohlížel se po pokoji. Tu se vzchopí beránek, popojde k Štěpánovi, položí hlavu na jeho ruku a povídá: „Já tu mluvil, bratr tvé Pavlinky.“

„Jakže, ty beránku, že bys bratr mé ženy byl?“

„Ano, já jsem její nešťastný bratr, zaklen od zlé macechy v beránka dříve než ona v zlatou kachničku.“

Štěpán nevycházel z podivení, až mu Jeníček od slova k slovu všechno vypravoval.

„Běda, že jste se ostýchali vaše neštěstí mně vyjeviti, já bych svou ženu byl více střežil. Ale nestrachujte se, já vás oba vysvobodím, a to záhy. Bůh povede kouli mou, by jistě do pravého oka té potvory letěla, která svou krví vás vysvobodí.“

Tak řekl Štěpán, když Jeníček dokončil, a veseleji skočil ze sesle a běžel ven vzbudit ženy k dítěti, by beránka vystřídaly. Od té hodiny zůstal doma a neustále se cvičil ve střelení. Ač byl výborný střelec a nikdy ještě cíle se nechybil, přece se bál, by tenkrát nešťastně nestřelil. V samé horlivosti promeškal hodinu a kouzelný spánek ho přemohl, než se nadál. Zase jako v noci otevřel beránek zlaté kachničky, která přiletěla kojit své děťátko. Jeníček jí pověděl, že Štěpán všechno ví a že je chce vysvobodit, čemu se Pavlinka velmi radovala a Pána Boha prosila, by ruku jeho šťastně vedl.

Sotva kachnička zmizela, přiběhl Štěpán zproštěn těžkého sna, ve kterém tenkrát svou Pavlinku neviděl, a

roztoužen zulíbal ústka dítěte, na nichž lpěly ještě vroucné polibky matčiny. V takovém očekávání, při bolesti a radosti uplynula i noc, druhý den a opět noc, a poslední lhůta se přiblížila. Štěpán vzal ručnici a šel do lehárny své ženy. Mimo beránka a malé dítě nebyl tam nikdo. Beránek se třásl na celém těle jako osika, ale Štěpán chodil pevným krokem po pokoji a všemožně se přemáhal, by kouzlu nepodlehl. Ale již viděl zase, jak se ta šedá mlha jako můra na něho sklání, a v hrozné ouzkosti skočil k oknu a otevřel je. V tom okamžení letí do něho zlatá kachnička a nad ní pádmo dolů černý orel se spouští. Štěpán sáhne po kachničce, chytne ji za křídlo a strhne do pokoje; orel však s jiskřicíma očima chce za ní, an tu najednou rána práskne a hrozný dravec s ukrutným rykem dolů spadne.

„Nyní pojďte, byste se jeho krví vysvobodili,“ zajásá Štěpán a kachnička a beránek šli za ním. Ale hrůza pojala bratra a sestru, když viděli mrtvolu své macechy. Kdyby Štěpán nebyl na jejich vysvobození pomyslel, byli by snad věčně v té podobě zůstali. Ten je sotva krví postříkl a již stála před ním drahá Pavlinka a sličný mládeneček. Všickni tři se objímali a děkovali Bohu za své vysvobození. Macechu dali pochovat, ale když se to rozneslo, přišli lidé a tělo bezbožné čarodějnice na hranici upálili. Nyní se odvážili bratr a sestra se Štěpánem do chaloupky pro starého drvoštěpa. Starý otec je líbal a za odpuštění prosil, ale oni věděli, že je vždy miloval, a protož mu jen slabost k ženě odpustili. Věděl již i on, co se s jeho ženou přihodilo, než se to od dětí dověděl, ale na jeho tváři bylo vidět, že se mu tou smrtí ulehčilo.

Od dnešního dne byli všickni spokojeně živi; starý drvoštěp choval vnoučátka a ještě mnohá léta žil se svými dětmi, až konečně jeho první manželka, která i po smrti tak mateřsky o své ubohé děti se starala, pro něho přišla a do nebe jej doprovodila.